



בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים אזרחיים

רע"א 1875/21

לפני: כבוד השופט ע' גרוסקופף

המבקש: יוסף שחם

נגד

- המשיבים:
1. אגף מס הכנסה
 2. משרד האוצר – אגף המס והמע"מ
 3. הכונס הרשמי
 4. רו"ח יואב כפיר – נאמן
 5. עו"ד עמית לדרמן – נאמן
 6. מרסלו איינהורן ו-4 עובדים בכירים אח'
 7. אשבל טכנולוגיות בע"מ

בקשת רשות ערעור על החלטת בית המשפט המחוזי מרכז בלוד מיום 2.3.2021 בפר"ק 13-08-31074 ו-פר"ק 13-08-30781-10-13 שניתנה על ידי כב' השופטת עירית וינברג-נוטוביץ

בשם המבקש: עו"ד אילן מוריאנו

בשם המשיבים 1 ו-2: עו"ד רנא חלאילה

בשם המשיב 3: עו"ד מיכל דלומי

בשם המשיבים 4 ו-5: עו"ד עמית לדרמן; עו"ד דורית קרני

בשם המשיבים 6: עו"ד ליאור דגן; עו"ד לירון ליברמן

פסק דין

לפניי בקשת רשות ערעור על החלטת בית המשפט המחוזי מרכז בלוד (כב' השופטת עירית וינברג-נוטוביץ) בפר"ק 13-10-30781 ופר"ק 13-08-31074 מיום 2.3.2021, בגדרה חויב המבקש בהפקדת ערובה כספית בסך של 150 אלף ש"ח להבטחת הוצאות המשיבים בשני ערעורים שהגיש, וזאת כתנאי לשמיעתם. לצדה של בקשה זו, הוגשה גם בקשה לעיכוב ביצוע ההחלטה עד להכרעה בבקשת רשות הערעור.

רקע והשתלשלות האירועים

1. המבקש בהליך שלפניי, מר יוסף שחם (להלן: המבקש), היה בשעתו בעל השליטה בחברת אשבל טכנולוגיות בע"מ (להלן: החברה). בשנת 2011 הורשע המבקש, על פי הודאתו, בכיצוע שורה של עבירות מס בקשר לפעילותו בחברה. ביום 17.11.2013, הכריז בית המשפט על החברה כחדלת פירעון, ומינה את רו"ח יואב כפיר ואת עו"ד עמית לדרמן – המשיבים 4 ו-5 דכאן – כנאמנים לחברה (להלן: הנאמנים). בחלוף זמן קצר, פרסמו הנאמנים מודעה המזמינה את כל הטוען להיותו נושה של החברה להגיש תביעת חוב, ובחודש ינואר 2016 ניתנו הכרעות הנאמנים בעיקר תביעות החוב שהוגשו, אשר הרלוונטיות שבהן לענייננו הן תביעת חוב שהגישו העובדים הבכירים בחברה (המשיבים 4. להלן: העובדים הבכירים); תביעת חוב שהגישה רשות המיסים (המשיבים 1 ו-2. להלן: רשות המיסים); ותביעת חוב שהגיש המבקש (להלן יחד: תביעות החוב).

2. בפברואר 2016, הגיש המבקש, יחד עם בת זוגו (להלן יחד: המערערים), ערעורים על הכרעות הנאמנים בכל אחת מתביעות החוב: ערעור על ההכרעה בתביעת החוב של העובדים הבכירים (להלן: הערעור הראשון); ערעור על ההכרעה בתביעת החוב של רשות המיסים; וערעור על ההכרעה בתביעת החוב שלו עצמו (להלן שני אלה יחד: הערעורים הנוספים). ביום 16.11.2016, לאחר שבינתיים הוגשו תגובות לערעורים ותשובות המערערים לתגובות, אישר בית המשפט הסדר דיוני עליו הסכימו הצדדים, לפיו יידון תחילה הערעור הראשון, ולאחר שהלה יוכרע, וככל שהכרעה כאמור לא תייתר את הערעורים הנוספים, יידונו הערעורים הנוספים (להלן: ההסדר הדיוני).

3. בחלוף כשנה וחצי מאז הגשת שלושת הערעורים, הגישו העובדים הבכירים ורשות המיסים ביום 10.7.2017 בקשה משותפת לחיובם של המערערים בהפקדת ערובה להבטחת הוצאותיהם בסך של 200 אלף ש"ח עבור כל אחד מהערעורים (להלן: הבקשה לחיוב בערובה). בבקשה זו, אשר נתמכה על ידי הנאמנים ועל ידי הכונס הרשמי (להלן ייקראו יחד עם העובדים הבכירים ורשות המיסים: המשיבים), נטען, בתמצית, כי בהינתן שכל נכסיו וזכויותיו של המבקש מעוקלים, בצירוף ניסיון העבר המלמד כי המבקש אינו משלם הוצאות משפט שנפסקו לחובתו בגין הליכים משפטיים שונים שיזם, קיים חשש ממשי לפיו לא יוכלו לגבות ממנו הוצאות שיפסקו לטובתם, ככל שייפסקו, היה וידחו הערעורים.

4. בתשובתם לבקשה לחיוב בערובה, טענו המערערים, בתמצית, כי בהתאם להלכה הפסוקה, חיוב בהפקדת ערובה כתנאי לדיון בתביעה או בבקשה שהוגשה לערכאה הדיונית מהווה צעד קיצוני, אשר יינקט במקרים חריגים בלבד, שהמקרה הנדון

אינו בא בגדרם. עוד נטען כי למצער אין מקום להורות על הפקדת הערובה ביחס לשני הערעורים הנוספים, וזאת לנוכח ההסדר הדיוני אליו הגיעו הצדדים.

החלטות בית המשפט בבקשה לחיוב בערובה

5. ביום 12.11.2017 ניתנה החלטתו הראשונה של בית המשפט בבקשה לחיוב בערובה, במסגרתה קבע כי התקיימו התנאים לחיובם של המערערים בהפקדת הערובה ביחס לכל שלושת הערעורים. ואולם, בכפוף להסדר הדיוני אליו הגיעו הצדדים, לפיו הדיון בערעורים הנוספים יידחה עד להכרעה בערעור הראשון, הורה כי בשלב זה תופקד ערובה כספית בגין הערעור הראשון בלבד, בסך של 50 אלף ש"ח, כאשר החלטה ביחס לערעורים הנוספים "תינתן לאחר הכרעה בערעור [הראשון], אם וככל שבית המשפט יידרש לכך". כנמקו את החלטתו לעניין החיוב בערובה ביחס לכל שלושת הערעורים, קבע בית המשפט כי סיכויי הערעורים להתקבל אינם מן המשופרים, וזאת הן בהינתן אמת המידה המצומצמת להתערבות בהחלטות בעל תפקיד בכל הנוגע לתביעות חוב, והן בבחינת הערעורים גופם, בקבעו כי עיון בהכרעות הנאמנים בתביעות החוב מעלה כי "עסקינן בהכרעות חוב מפורטות ומנומקות". עוד נפסק כי אכן דומה שקיים חשש ממשי שהמשיבים לא יוכלו להיפרע את הוצאותיהם, ככל שייפסקו להם, וזאת בשים לב למצבו הכלכלי הרעוע של המבקש, אשר כל נכסיו מעוקלים, ואשר היה נתון באותה העת במאסר, בצירוף הימנעותו בעבר מתשלום הוצאות משפט שנפסקו לחובתו (להלן: ההחלטה הראשונה).

6. ביום 16.11.2020, בחלוף כשלוש שנים ממתן ההחלטה הראשונה, ולאחר שבינתיים נדחה הערעור הראשון, פנו הנאמנים לבית המשפט בבקשה לאישור הסדר פשרה כולל שמטרתו להביא לסיומם של כל ההליכים המתנהלים בתיק, ובכללם הערעורים הנוספים. ביום 28.2.2021, בסיומו של דיון בבקשת הנאמנים, ולאחר שהמבקש לא הסכים להסדר הפשרה שהוצע על ידי הנאמנים, קבע בית המשפט קמא כך: "בשלב זה ולאחר שלא עלה בידי בית המשפט או הצדדים להגיע להסכמות, הדיון ב[ערעורים הנוספים] שהוגשו על ידי [המבקש] יקודם והודעות מתאימות יישלחו לצדדים". בהמשך לאמור, ביום 2.3.2021 ניתנה ההחלטה נושא בקשת רשות הערעור דנן, הקובעת כדלקמן:

"בהמשך [להחלטה הראשונה], [משהמבקש] מבקש לדון בערעורים שהגיש על ההכרעה בתביעת החוב מטעמו (בקשה 92), ועל הכרעה בתביעת החוב מטעם מס הכנסה (בקשה 91), אני מחייבת את [המבקש] בהפקדת ערבון. בשים לב לכך שה[מבקש] שוחרר ממאסרו, סכום הערבון

יעמוד על סך של 75,000 ש"ח בגין כל אחד מהערעורים, וזאת תוך 14 יום מהיום. ככל שלא יופקד הערבוך תוך המועד שנקבע, אורה על דחיית הערעורים".

על החלטה זו נסובה בקשת רשות הערעור שלפניי.

טיעוני הצדדים

7. בבקשת רשות הערעור, טוען המבקש כי שגה בית המשפט קמא בהחלטתו, וזאת הן לעניין עצם החיוב בערובה, והן לעניין גובהה וסד הזמנים שנקבע להפקדתה. לטענת המבקש, לא היה מקום לחייבו בהפקדת ערובה להבטחת הוצאות ביחס לערעורים הנוספים, וזאת, בין השאר, משום שחיוב כאמור לא התבקש על ידי המשיבים, אלא היה פרי יוזמתו של בית המשפט, ומשום שהמועד הרלוונטי להטלת חיוב כאמור הוא עם הגשת הערעור, ולא עם סיומו של ההליך, ולאחר שכל הצדדים המעורבים הגישו את טיעוניהם, כבענייננו. כן טוען המבקש כי אפילו ייקבע שעצם ההחלטה על הטלת ערובה הינה כדין, הרי שיש להפחית משמעותית את הסכום שנקבע, ולאפשר למבקש פרק זמן סביר לצורך גיוסו. בהקשר זה, טוען המבקש כי מצבו הכלכלי והבריאותי אינו מאפשר לו לשלם את הסכום שנקבע, כך שהתניית הדיון בערעורים הנוספים בהפקדת ערובה בסכום זה שקולה למחיקתם ולשלילת יומו בבית המשפט. המבקש מוסיף וטוען כי הסכום החריג בגובהו בו חויב בהינתן היקף הסוגיות שבמחלוקת, בצירוף סד הזמנים הקצר שהוקצב לו, והעובדה כי הוטל ביוזמת בית המשפט, מלמדים כי החיוב בערובה הוא, כלשונו, "שוט על ראש המבקש, על מנת למנוע ממנו את יומו בבית המשפט".

לצד בקשת רשות הערעור, הגיש המבקש בקשה לעיכוב ביצוע ההחלטה עד להכרעה בהנ"ל. בהחלטתי מיום 16.3.2021, קבעתי כי יינתן צו ארעי לפיו תעוכב החלטת בית המשפט קמא בדבר הפקדת הערובה ביחס לערעורים הנוספים עד מתן החלטה אחרת.

8. המשיבים טוענים מנגד, כל אחד בתשובתו, כי יש לדחות את בקשת רשות הערעור, וזאת הן על הסף והן לגופה. לטענתם, מדובר בהחלטה דיונית מובהקת, המצויה בגדר שיקול דעתה הרחב של הערכאה המבררת, ומשכך אין על ערכאת הערעור להתערב בה, אלא במקרים חריגים שבחריגים, אשר המקרה הנדון אינו נמנה עליהם. לגופה של ההחלטה, נטען כי היא משקפת את האיזון הראוי בין מכלול השיקולים הרלוונטיים, ובראשם החשש כי, בהינתן מצבו הכלכלי הרעוע של המבקש והימנעותו מתשלום הוצאות משפט בעבר, לא יוכלו להיפרע הוצאות שיפסקו לטובתם, וזאת בשים לב

לסיכוייהם הנמוכים של הערעורים הנוספים להתקבל. לעניין גובה הערובה, נטען כי בשים לב למורכבות הטענות, לסכומים הגבוהים שנקבעו בהכרעות החוב נושא הערעורים הנוספים לצד מספר המשיבים בתיק, הרי שהיא משקפת באורח סביר את סכום ההוצאות שעשוי בית המשפט המחוזי לפסוק לטובתם.

9. הנאמנים, רשות המיסים והעובדים הבכירים מוסיפים כי טענת המבקש לפיה ההחלטה על החיוב בערובה בכל הנוגע לערעורים הנוספים היא פרי יוזמתו של בית המשפט משוללת יסוד, שכן לשיטתם החלטה זו מהווה יישום ההחלטה הראשונה בבקשה לחיוב בערובה, אשר התייחסה, כאמור, גם לערעורים הנוספים. לעניין מועד החיוב בערובה, הכונס הרשמי מוסיף לטעון כי הקריטריון המכריע לעניין זה אינו חלוף הזמן מהגשת ההליך, אלא השלב אליו הגיע, כאשר בענייננו, בירור הערעורים הנוספים לא התקדם מעבר להגשת תגובות המשיבים. בדומה, לעניין פרק הזמן שהוקצב, טוען הכונס הרשמי כי לאור ניסיון העבר ולנוכח פרק הזמן המשמעותי שחלף מאז שהוגשו הערעורים הנוספים, "היה בידי המבקש לצפות את עיקר הסכום הדרוש ולגייסו מבעוד מועד".

10. בתגובתו לתשובות המשיבים, המבקש מוסיף וטוען, לעניין סכום הערובה, כי חלות בענייננו הוראות תקנה 135 לתקנות סדר הדין האזרחי, התשע"ט-2018 (להלן: תקט"א החדשות), ופריט 44 לתוספת השלישית לתקנות אלה, המורות, ביחס לסוג ההליך בו עסקינן, כי סכום הערובה יעמוד על 8,000 ש"ח בלבד, הנמוך משמעותית מהסכום שקבע בית המשפט קמא.

דיון והכרעה

11. לאחר שעיינתי בבקשת רשות הערעור, בתשובות המשיבים לה, ובתגובה להן מטעם המבקש, הגעתי למסקנה כי יש לדון בבקשת רשות הערעור כאילו ניתנה הרשות, והוגש ערעור על פי הרשות שניתנה. דין הבקשה להתקבל באופן חלקי, כפי שיפורט להלן.

12. הלכה היא כי החלטות הנוגעות להפקדת ערובה הן החלטות דיוניות-ניהוליות באופיין, המצויות בגדר שיקול דעתה הרחב של הערכאה המבררת. משכך תימנע ערכאת הערעור מלהתערב בהן, אלא במקרים חריגים בהם ההחלטה ניתנה בניגוד לדין או שהיא גורמת לעיוות דין (רע"א 6857/19 שחם נ' דו"ח יואב כפיר, פסקה 9 (3.11.2019); רע"א 7799/20 דומנו נ' עיריית נתניה, פסקה 8 (24.11.2020); רע"א 4339/19 קילקר

נ' נועם, פסקה 12 (27.8.2019) (להלן: עניין קילקר)). בבסיס סמכותו של בית המשפט לחייב צד להליך בהפקדת ערובה להבטחת הוצאותיו של הצד שכנגד, שתי תכליות מרכזיות: הראשונה, הנלמדת מלשונה, היא הבטחת תשלום הוצאותיו של הצד הפסיבי ("הנתבע"), ככל שבסופו של יום יידחה ההליך בו מדובר וייפסקו הוצאות לטובתו; השנייה, היא מניעת ניצול לרעה של זכות הגישה לערכאות והרתעה מפני הגשת הליכי סרק – תביעות, בקשות, או ערעורים, לפי העניין. בבוא בית המשפט להכריע בבקשה להפקדת ערובה להבטחת הוצאות, עליו לאזן שתי תכליות אלו – הבטחת תשלום הוצאות הצד הפסיבי והרתעה מפני הגשת הליכי סרק – עם זכות הגישה של יוזם ההליך לערכאות, אשר מהווה זכות יסוד בשיטתנו במשפטית (ראו: רע"א 7687/18 מנהל מע"מ לוד נ' מרעב חסן בנייה וסחר בע"מ, פסקה 9 והאסמכתאות שם (15.7.2020)). במסגרת מלאכת האיזון האמורה, על בית המשפט לשקול, בין היתר, את סיכויי התביעה ומורכבות ההליך, מצבו הכלכלי של יוזם ההליך, מועד הגשת הבקשה ומועד הדיון בה בהתאם לשלב שבו מצוי ההליך, זהות הצדדים, התנהלותם ותום לבם (עניין קילקר, פסקה 12).

13. לעניין עצם החיוב בערובה, במסגרת ההחלטה הראשונה קבע בית המשפט כי "יש מקום לחייב את המערערים בהפקדת ערובון ביחס לכל אחד מן הערעורים", אך דחה את יישומה האופרטיבי של קביעתו זו ביחס לערעורים הנוספים, וזאת לאור ההסדר הדיוני אליו הגיעו הצדדים, לפיו יושהה הדיון בערעורים הנוספים עד לאחר שיוכרע הערעור הראשון. כעת, על רקע דחייתו של הערעור הראשון, ומשהכרעה בו לא ייתרה את הערעורים הנוספים, ניתנה החלטתו המשלימה של בית המשפט ביחס לאלה. ללמדך כי קביעתו של בית המשפט לעניין עצם החיוב בערובה ניתנה כבר במסגרת ההחלטה הראשונה, כאשר ההחלטה שלפנינו מהווה רק יישומה של החלטה זו, כטענת המשיבים, והשלמתה באמצעות קביעת גובה הערובה לחיוב. לפיכך, יש לדחות את טענת המבקש לפיה הטלת החיוב בערובה נעשה ביוזמת בית המשפט. לגופה של ההחלטה הראשונה, בית המשפט נתן דעתו לסיכויי הערעורים להתקבל מזה, ולמצבו הכלכלי של המבקש מזה, וקבע את שקבע. בבקשת רשות הערעור שלפניי, לא עלה בידי המבקש לסתור אף אחת מקביעותיו האמורות. כך למשל, מסקנתו של בית המשפט ביחס למצבו הכלכלי הירוד של המבקש, והחשש כי לא ישלם הוצאות שייפסקו לחובתו, לא נסתרה על ידי המבקש, ולו לכאורה, ולמעשה המבקש מאשר כי לא חל כל שינוי במצבו הכלכלי, והוא אף אינו טוען לכוונתו או למסוגלותו לשלם הוצאות בהן יחויב. זאת ועוד, לעניין השגת המבקש ביחס למועד הטלת החיוב בערובה, הרי שחרף העובדה שהחיוב האמור הוטל למעלה מארבע שנים לאחר הגשת הערעורים הנוספים, הרי שהקריטריון הרלוונטי לבחינתו של שיקול זה הינו השלב הדיוני שבו מצוי ההליך, אשר בענייננו, כאמור, מצוי בראשיתו, וזאת בטרם נדונו הערעורים לגופם (ראו: רע"א 6353/12 אברהם נ' יגרמן,

פסקה 9 (16.1.2013); רע"א 3462/14 גנאם נ' מדינת ישראל – משרד הבריאות, פסקה 7 (17.9.2014).

משאלה הם פני הדברים, הרי שלא נפל כל פגם בהחלטתו של בית המשפט קמא לעניין עצם החיוב בהפקדת ערובה, לא כל שכן כזה המצדיק את התערבותה של ערכאת הערעור.

14. לעניין סכום הערובה שנקבעה ביחס לכל אחד מהערעורים (75 אלף ש"ח), הרי שבהתאם לאמות המידה שתוארו לעיל, נטייתה הטבעית של ערכאת הערעור היא שלא להתערב בסכום הערובה לחיוב שקבעה הערכאה הדיונית, וזאת אלא אם הוא חורג באופן קיצוני מן הראוי בנסיבות העניין (ראו: רע"א 1572/14 עזר נ' אמריקה-ישראל דמת אביב החדשה השעות בע"מ, פסקה 8 (14.7.2014)). בענייננו, בשים לב לעלויות הגבוהות הכרוכות באופן טיפוסי בניהול הליך השגה על הכרעה בתביעת חוב (ראו רע"א 7386/16 לוי נ' אמסטור, פסקה 7 (27.11.2016)); בצירוף הסכום הגבוה שנקבע בהכרעות החוב נושא הערעורים הנוספים (כ-57 מיליון ש"ח וכ-134 מיליון ש"ח), וחלוקתו בין מספר רחב יחסית של משיבים שיש להבטיח את הוצאותיהם, יש הצדקה לקביעת סכומי ערובה משמעותיים, בהיקף של עשרות אלפי ש"ח, שהוא סדר הגודל שנקבע על ידי בית המשפט קמא.

אשר לטענת המבקש בדבר חריגת בית המשפט קמא מהסכום הנקוב בפריט 44 לתוספת השלישית לתקסד"א החדשות (8,000 ש"ח), הרי שאף אם נניח כי הוראה זו חלה בענייננו (ולא כן היא, הואיל והערעורים הנוספים הוגשו קודם לכניסת תקסד"א החדשות לתוקף), ממילא תקנה 135(ב) לתקסד"א החדשות מסמיכה את בית המשפט לחרוג, מעלה או מטה, מהסכומים הנקובים בתוספת השלישית.

15. חרף האמור לעיל, סברתי כי בנסיבות העניין סכומן המצטבר של הערבויות, בצירוף הסנקציה שנקבעה לאי הפקדת ערובה כאמור (דחיית הערעורים הנוספים מבלי לדון בהם לגופם), עלול להביא לפגיעה ממשית בזכות הגישה של המבקש לערכאות. לעניין זה ראיתי מקום לייחס משקל מסוים גם לפריט 44 לתוספת השלישית לתקסד"א החדשות, אשר מלמד על מגמה שלא להכביד יתר על המידה בעת קביעת הערבויות המוטלות בקשר לערעורים על החלטות נושא תפקיד בהליכי חדלות פירעון. לאור זאת מצאתי לנכון להפחית את סכום הערובה שנקבע כך שיעמוד על 35,000 ש"ח ביחס לכל ערעור, ובסך הכל 70,000 ש"ח (חלף 150,000 ש"ח).

16. 107 תבר: בקשת רשות הערעור מתקבלת בחלקה, בהתאם לאמור בסעיף 15 לעיל לעניין גובה הערובה. לפנים משורת הדין, ועל מנת שתהא למבקש שהות מספיקה להיערך להפקדת הערובה בסכומים שפורטו לעיל, מצאתי להאריך את המועד להפקדת הערובה עד ליום 1.7.2021. מובהר כי בית המשפט קמא יהיה רשאי למחוק או לדחות ערעור, שהערובה כנגדו לא תופקד עד למועד האמור.

ניתן היום, י"ב בסיון התשפ"א (23.5.2021).

ש ו פ ט